

ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 336.714

Д.В. Василенко, канд. екон. наук
Кіровоградський інститут комерції

Банківські установи у розвитку інтеграційних процесів на інвестиційному ринку України

В статі розглянуто сутність та передумови розвитку інтеграційних процесів на інвестиційному ринку України. Обґрунтовано необхідність інтеграції банківських і небанківських фінансових установ та формування інтеграційних об'єднань інвестиційного спрямування, особливості організації взаємовигідної співпраці інвестиційних посередників. Обґрунтовано мотиви та визначено переваги від інтеграції банківських та небанківських фінансових установ. Сформульовано рекомендації щодо удосконалення їх діяльності

банки, небанківські фінансові установи, інтеграційні об'єднання, інвестиційний ринок

Д.В. Василенко, канд. екон. наук
Кіровоградский институт коммерции

Банковские учреждения в развитии интеграционных процессов на инвестиционном рынке Украины

В статье рассмотрена сущность и предпосылки развития интеграционных процессов на инвестиционном рынке Украины. Обоснована необходимость интеграции банковских и небанковских финансовых учреждений и формирования интеграционных объединений инвестиционного направления, особенности организации взаимовыгодного сотрудничества инвестиционных посредников. Представлены мотивы и преимущества интеграции банковских и небанковских финансовых учреждений Украины. Сформулированы рекомендации по совершенствованию их деятельности

банки, небанковские финансовые учреждения, интеграционные объединения, инвестиционный рынок

Постановка проблеми. В процесі інтернаціоналізації та глобалізації економіки висуваються нові умови здійснення інвестиційної діяльності як на світовому, так і на вітчизняному фінансовому ринках. За таких обставин банки та небанківські фінансові установи прагнуть до взаємовигідної співпраці з метою залучення додаткових коштів, вигідного використання наявних економічних ресурсів та мінімізації фінансових ризиків за рахунок їх перерозподілу між учасниками процесу інвестування. Особливої актуальності інтеграція банківських і небанківських фінансових установ на вітчизняному інвестиційному ринку набуває в умовах загострення кризової ситуації в економіці країни, внаслідок якої навіть кращі з них відчують брак інвестиційних ресурсів, що призводить до скорочення, а в окремих випадках навіть до згорання інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні основи та практичні аспекти діяльності посередників на інвестиційному ринку досліджено в працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Дж. Бейл, О. Васюренко, О. Вовчак, С. Герасимова, М. Діба, Т. Клебанова, В. Корнеєв, Р. Левін, Б. Луців, Т. Майорова, А. Пересада, Л. Примостка, У. Шарп, Й. Шумпетера і ін. Окремим аспектам поєднання інтересів фінансових установ та створення інтеграційних об'єднань інвестиційного спрямування присвячені також роботи вітчизняних науковців І. Кобушко,

А. Кузнецової, Л. Сисоєвої, О. Юркевича та ін. Необхідно також зазначити, що серед праць вітчизняних дослідників, що працювали над цією тематикою, розглядаються переважно теоретичні питання співпраці банків з іншими фінансовими установами та недостатньо уваги приділено практичним розробкам. Серед питань, які потребують удосконалення, слід виділити наступні: вивчення ризиків створення інтеграційних об'єднань, обґрунтування доцільності вибору партнерів, вибір найбільш ефективного варіанту розміщення капіталу тощо.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей розвитку інтеграційних процесів на інвестиційному ринку України за участю банківських установ та надання рекомендацій щодо активізації їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Перспективи економічного розвитку країни та здійснення позитивних структурних перетворень безпосередньо залежать від інвестиційного клімату, інвестиційної інфраструктури, можливості залучення інвестиційних ресурсів та розвитку інвестиційного ринку в цілому. Банківські установи є невід'ємним учасником інвестиційного процесу та відіграють важливу роль на інвестиційному ринку, виконуючи функцію основного посередника. Функціонуючи на фінансовому ринку, банки характеризуються трьома основними напрямками участі в інвестиційному процесі (рис.1): споживання інвестицій (здійснення посередницької діяльності), участь в інвестиціях (здійснення комісійно-посередницьких та позикових операцій), та інвестування (здійснення банком функцій інвестора або інвестиційного кредитора).

Рисунок 1 – Особливості участі банківських установ у інвестиційному процесі

Джерело: розроблено автором

Необхідно також відзначити, що останнім часом спостерігається тенденція до зростання кількості небанківських фінансових установ та інтеграційної взаємодії між ними на інвестиційному ринку України, яка обумовлена загальною потребою в капіталізації вільних грошових коштів юридичних та фізичних осіб, що заснована на їх акумуляції, перерозподілі та інвестуванні.

Загалом, термін інтеграція походить з латинської, де *integratio* перекладається як “об’єднання”, “поповнення”, “зближення”, та зазвичай трактується як об’єднання в ціле будь-яких окремих частин [1, с. 500].

Розуміння сутності інтеграції фінансових установ на інвестиційному ринку потребує детального аналізу. В економічній літературі представлено більш широке поняття “фінансова інтеграція”, яке розглядається як процес, заснований на дотриманні принципу “гомогенності”, що відображає об’єднання однорідних суб’єктів фінансового ринку – банків, страхових компаній, інвестиційних та пенсійних фондів [4, с. 131]; як процес, що обумовлений еволюцією світових фінансових відносин в економіці, спрямований на пошук найоптимальнішого та ефективного шляху взаємодії фінансових посередників [6, с. 172].

Окремі науковці виокремлюють поняття “інтеграція фінансових посередників” та розглядають його як процес розвитку стійких взаємозв’язків між фінансовим посередниками, зближення та поглиблення їх взаємодії [9, с.19-34]; зосередження, концентрації повноважень в руках вищих адміністративних або виконавчих працівників двох чи більше фінансових посередників з метою отримання взаємної вигоди: зменшення конкуренції, зниження витрат, забезпечення частки ринку [8, с. 2].

Дж. Бойд, С. Грехем, Р. Хьюїтт трактують поняття “інтеграції банківських та небанківських фінансових установ” як процес взаємного зближення економічних суб’єктів через переплетіння господарських зв’язків, їх глибоку взаємодію та об’єднання з метою отримання економічного ефекту [7, с. 47].

Важливість інтеграційної взаємодії банківських і небанківських фінансових установ на вітчизняному інвестиційному ринку пов’язана з необхідністю залучення додаткових джерел фінансування інвестиційної діяльності, нагромадження інвестиційного капіталу шляхом залучення та акумулювання грошових коштів учасників фінансового ринку, капіталізації їх прибутку, злиття та інтеграції капіталів, а також прагненням до мінімізації фінансових ризиків за рахунок їх перерозподілу між учасниками процесу інвестування.

Основними фінансовими посередниками небанківського типу виступають інвестиційні фонди та компанії, страхові компанії, кредитні спілки, фінансові компанії, недержавні пенсійні фонди. Дослідження структури активів інвестиційних посередників України за 2009–2013 рр., яке представлено в табл. 1, засвідчує, що найбільша питома вага в сумарному обсязі активів припадає на банки. Також спостерігається диспропорція у загальній кількості інших фінансових інститутів та нерівномірні зміни у вартості загальних активів. З одного боку, небанківські фінансові інститути розвиваються, нарощують потенціал, а з іншого – зменшується їх загальна кількість (крім фінансових компаній), в той час як частка активів банків у загальній величині активів інвестиційних посередників залишається майже незмінною.

Найбільш доцільною формою взаємодії є формування інтеграційних об’єднань професійних посередників інвестиційного спрямування під спільним контролем за участю банку та інших фінансових установ у формі консорціуму. У якості інвестиційних консорціумів при цьому окремими авторами пропонується розглядати як спеціалізовані (за здійснюваними функціями, місцем проведення операцій та цільовою орієнтацією), інтегровані (за архітектонікою внутрішніх взаємовідносин) професійні посередницькі утворення, що об’єднуються під спільним контролем банку, з метою

консолідації довгострокових та середньострокових інвестиційних ресурсів, їх координації у просторі та часі, врівноваження за рівнем ризику та розміщення їх на інвестиційному ринку [2, с. 20].

Таблиця 1 – Динаміка кількості та активів фінансових посередників в Україні протягом 2009–2013 років

Інвестиційні посередники	2009	2010	2011	2012	2013
Банки					
кількість, од	182	176	176	176	180
вартість активів, млн. грн.	880302	942088	1054 280	1127 192	1278 095
питома вага активів, %	94,57	94,67	94,96	94,57	94,43
Страхові компанії					
кількість, од	450	456	442	414	407
вартість активів, млн. грн.	41 970	4 5235	48 123	56 225	66 388
питома вага активів, %	4,51	4,55	4,33	4,72	4,91
Недержавні пенсійні фонди					
кількість, од	108	101	96	94	81
вартість активів, млн. грн.	858	1144	1 387	1 660	2 090
питома вага активів, %	0,09	0,11	0,12	0,14	0,15
Кредитні спілки					
кількість, од	755	659	613	617	624
вартість активів, млн. грн.	6 480	3 432	2 387	2 657	2 599
питома вага активів, %	0,70	0,34	0,22	0,22	0,19
Фінансові компанії					
кількість, од	208	221	251	312	377
вартість активів, млн. грн.	1245	3211	4052	4120	4280
питома вага активів, %	0,13	0,32	0,36	0,35	0,32
Загальна сума активів, млн. грн.	930 855	995 110	1 110 229	1 191 854	1 353 452

Джерело: розраховано автором на основі [5]

Значну роль у формуванні сучасної ситуації на інвестиційному ринку відіграли мотиви об'єднання фінансових посередників та перспективи отриманих результатів. Переваги таких інтеграційних об'єднань засновані на стратегії створення додаткової вартості за участі інтегрованих фінансових, матеріальних і нематеріальних активів та спрямовані на отримання позитивних результатів та досягнення синергетичного ефекту від спільної діяльності (рис.2).

Відзначимо також, що оскільки банківським установам належить провідна роль в інтеграційному об'єднанні, вони є джерелом ризику для інших учасників консорціуму, адже у випадку настання ризику негативні наслідки будуть відчувати всі групи фінансових посередників – партнерів. Так само, банк, що бере участь у капіталі іншого фінансового посередника, є чутливим до ризиків цього посередника. З підвищенням рівня загрози, на якому виникають і реалізуються ризики, відбувається зменшення позитивного ефекту від інтеграції. Крім того, інтеграція фінансових установ може мати за наслідок ризику неправильного вибору партнерів, їх кількості, зниження рівня капіталізації прибутків об'єднаних компаній. Вагомим є вплив негативного ефекту масштабу інтеграції. Можливим є також виникнення внутрішніх ризиків взаємодії фінансових установ: протистояння корпоративних культур, несумісність інформаційних систем та особливостей ведення бізнесу тощо.

Основними проблемами уповільнення розвитку інтегрованих об'єднань фінансових посередників є недосконалість законодавчого регулювання їх діяльності, невисокий рівень капіталізації та низька якість їх активів, незадовільний стан корпоративного управління окремих груп інвестиційних посередників, наявність

необґрунтованих кількісних обмежень щодо структури активів та інструментів інвестування, які ускладнюють мобільність руху інвестиційних коштів тощо.

Рисунок 2 – Переваги інтеграції банків та небанківських фінансових установ на інвестиційному ринку

Джерело: розроблено автором

Для того, щоб відповідати реаліям сьогодення та забезпечити подальший розвиток інтеграційних процесів на вітчизняному інвестиційному ринку доцільним є запровадження таких заходів:

- реформування механізму державного регулювання інституційних умов діяльності на інвестиційному ринку України;
- удосконалення нормативного забезпечення процесів здійснення інвестиційної діяльності як окремих груп фінансових посередників, так й інтеграційних банків та небанківських установ;
- визначення стратегічних орієнтирів розвитку фінансового посередництва на інвестиційному ринку;
- установлення вимог до платоспроможності на основі оцінки ризиків та якості активів окремих груп фінансових посередників;
- посилення координації щодо регулювання та нагляду за діяльністю компаній з управління інвестиційними активами із національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- формування механізму підтримки ліквідності інтегрованих об'єднань фінансових посередників інвестиційного спрямування;
- запровадження системи гарантування процесів вкладання, повернення та очікуваного рівня доходності інвестованих коштів;

- створення умов для забезпечення фінансової стабільності інтеграційних об'єднань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, взаємовигідна співпраця фінансових посередників та формування інтеграційних об'єднань інвестиційного спрямування за участю банку, як головного учасника, під спільним контролем інших фінансових установ є більш ефективною формою організації у порівнянні із діяльністю окремих посередників на інвестиційному ринку. Результати дослідження, що наведені в статті, рекомендовано для використання в поточній банківській діяльності, діяльності регуляторних і наглядових органів при формуванні та реалізації механізму інвестиційного посередництва, а також для адаптації нових інтеграційних об'єднань на інвестиційному ринку України. Подальші дослідження є доцільними як з позиції удосконалення діяльності фінансових посередників, посилення їх конвергенції та активізації інтеграційних процесів, так і покращення інвестиційного клімату, інвестиційної інфраструктури та розвитку інвестиційного ринку України.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2009. – 1736 с.
2. Інтеграційні процеси на фінансовому ринку України : монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова, д-ра екон. наук І. О. Школьник і д-ра екон. наук Ф. Павелки ; [А. О. Єпіфанов, І. О. Школьник, Ф. Павелка та ін.]. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 258 с.
3. Кобушко І. М. Стратегія розвитку інвестиційного ринку: теоретичні засади та вітчизняні реалії: монографія / І. М. Кобушко. – Суми: Сумський державний університет, 2012. – 517 с
4. Кузнецова Н. П. Конвергенция в сфере финансовых услуг / Н. П. Кузнецова, Г. В. Чернова // Вестник СПбГУ, 2001, вып.4 (№ 29). – с. 129-138.
5. Статистичні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
6. Страховий і перестраховий ринки в епоху глобалізації: моногр. / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва та ін. – Суми: Університетська книга, 2011. – 388 с.
7. Boyd J. Bankholding company mergers with nonbank financial firms: Effects on the risk of failure / J. Boyd, S. Graham, R. Hewitt // *Journal of Banking & Finance*. – 1993. – 17(1): 43-63.
8. Draghi M. Financial market integration and the intermediation of saving / M. Draghi // *BIS Review*. – 2006. - №15. - P.1-6.
9. Johnston J. Valuing the potential transformation of banks into financial conglomerates // *J. Johnston // The Financial Review*. – 2002. – Vol. 46. – P. 19-34.

Dmitry Vasylenko

Kirovohrad Institute of Commerce, Kirovohrad, Ukraine

Bank Institutions in the Development of Integration Processes on the Investment Market of Ukraine

The article discloses the problems in improvement of investment climate, investment infrastructure and development of investment market of Ukraine due to participation of bank institutions in the integration processes on the investment market of Ukraine.

The necessity of integration of bank and non-bank financial institutions on the financial market was grounded. Main preconditions for the formation of integration associations of investment direction with banks and the peculiarities of organization of mutual cooperation of investment mediators were considered. The motives and benefits of bank and non-bank financial institutions on the investment market of Ukraine were presented and recommendations for improvement of the activity were given.

The results of the research presented in the article are recommended for practice in current bank activity while formation and implementation of the mechanism of investment mediation. The outcomes of the research are also may be used for adaptation of new integration associations on the investment market of Ukraine.

banks, non-bank financial institutions, integration associations, investment market

Одержано 15.11.14